

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA UMUMIY NUTQ RIVOJLANISHI BUZILISHLARINI MUSIQIY FAOLIYAT ORQALI KORREKSIYA QILISH MASALASI HAQIDA

Mahkamova Iroda Suhbatulla qizi

Alfraganus universiteti Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika (logopediya) yo'nalishi

1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Alfraganus universiteti

v.b dotsent PhD Utbasarova Umida.M

Maqolada musiqa ta'siri umumiy nutq rivojlanishida nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq va nutqqa aloqador bo'lmagan buzilishlarni tuzatish jarayoniga qanday ta'sir qilishi ochib berilgan. Unda disartriya va motor alaliya kabi nutq buzilishlarining tuzilmasi ko'rib chiqilgan, shuningdek, turli kelib chiqishga ega bo'lgan umumiy nutq rivojlanishidagi buzilishlarni bartaraf etishda musiqa faoliyati orqali logopedik ish olib borish metodikasi keltirilgan.

Asosiy tushunchalar: logopediya, maktabgacha yoshdagi bolalar, umumiy nutq rivojlanishidagi nuqson, disartriya, motor alaliya, nuqson tuzilmasi, musiqiy rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlari, musiqa faoliyati, metodika, logopedik ish.

В статье раскрывается положение о влиянии музыки на процесс коррекции речевых и неречевых нарушений у дошкольников с общим недоразвитием речи, рассматривается структура речевых дефектов при дизартрии и моторной алалии, представлена методика логопедической работы по преодолению речевых нарушений у дошкольников с общим недоразвитием речи различного генеза в процессе музыкальной деятельности.

Логопедия, дошкольники, общее недоразвитие речи, дизартрия, моторная алалия, структура дефекта, специфические. особенности музыкального развития, музыкальная деятельность, методика, логопедическая работа.

The article considers the influence of music on the process of correction of speech and non-speech disorders of preschool children with general speech underdevelopment as well as the structure of speech defects at dysarthria and motor alalia. The paper presents the method of speech therapy to overcome speech disorders of preschool children with general speech underdevelopment of different origins in the music activity.

Speech therapy, preschool, general underdevelopment of speech, dysarthria, motor alalia, structure of the defect, specific features of musical development, musical activities, methodology, speech therapy work.

Umumiy nutq rivojlanmagan bolalar bilan nutq terapiyasi ishini optimallashtiradigan mavjud samarali usullarni takomillashtirish va yangi samarali usullarni yaratish nutq terapiyasining dolzarb masalasidir. Ushbu muammoni shakllantirish va hal qilish zarurati Rossiyada bolalar aholisining sog'lig'ining yomonlashishi va shu bilan birga bolalarning maktab ta'limiga tayyorligi darajasiga bo'lgan talablarning ortishi bilan belgilanadi. Ko'pchilikning qarashlari

kabi zamonaviy tadqiqotchilar turli xil san'at turlariga tobora ko'proq murojaat qilmoqdalar

tuzatuvchi ta'sir vositalari [1], [2], [3]. In

nutq terapiyasi og'ir nutq buzilishlari (motor va hissiy alaliya, dizartriya) bo'lgan bolalar bilan ishlaydi, bu tizimda musiqadan foydalanish mumkin.

an'anaviy bilan birga tuzatish ishlari

tuzatuvchi vositalar.

L.G asarlarida. Archajnikova, N.A. Vetlugina, L.N. Komissarova, O.P. Radinova, L.A. Rapatskaya, G.M. Tsypina va boshqa olimlar musiqa san'atining maktabgacha yoshdagi bolalarning psixofizik, hissiy, shaxsiy, kognitiv va nutq sohalariga ijobiy ta'siri bo'yicha ilmiy tadqiqot ma'lumotlarini o'z ichiga oladi. Musiqa shaxsning barkamol rivojlanishini ta'minlaydi, ijtimoiy moslashuv, voqelikni o'ziga xos tushunish uchun psixologik asos yaratadi, ijodiy salohiyatni rivojlantiradi, bolalarning o'zini o'zi bilishi va o'zini namoyon qilishiga yordam beradi. Musiqiy san'at aqliy qobiliyatlarni faollashtirishga, idrok, xotira, e'tibor jarayonlarini sifat jihatidan o'zgartirishga yordam beradi. Musiqa va harakatning uyg'unligi vosita ko'nikmalarini yaxshilaydi, harakatlarni silliq, ritmik, muvofiqlashtirilgan, ifodali qiladi. Musiqiy asarlar dinamik tarzda yetkaziladi

hissiy va psixologik holatlar (o'zgarishlar

his-tuyg'ular, kayfiyatlar, tajribalar), shu bilan hissiy, axloqiy va

tinglovchining estetik sohasi. Musiqa yangi ijobiy munosabatlarni o'zlashtirishga ta'sir qiladi va

xulq-atvor shakllari, kommunikativni faollashtirish

funktsiyasi. Musiqa tilining ifodaliligining o'xshashligi

va nutqi professor B.V. Asafievning ajralmas narsalar to'g'risida qoidalarni ilgari surgan tadqiqotlarida qayd etilgan.

nutq va musiqa aloqasi. Musiqa va nutq tovushlari

kabi umumiy xususiyatlar bilan tavsiflanadi: balandlik,

tembr, dinamika, davomiylik.

Nutq buzilishi bo'lgan bolalarning musiqiy qobiliyatlarini o'rganishda olingan ma'lumotlarning tahlili turli xil kelib chiqishi umumiy nutqi rivojlanmagan (GSU) maktabgacha yoshdagi bolalarda ularning rivojlanishining o'ziga xosligini ko'rsatadi. Aniqlash eksperimenti katta maktabgacha yoshdagi bolalarni qamrab oldi: 86 ta

maktabgacha yoshdagi bolalar motorli alaliyadan kelib chiqqan GSU bilan va 86 ta dizartriya bilan asoratlangan GSU bilan og'rigan bolalar [3], [4].

Umumiy nutqning rivojlanmaganligida nutq nuqsonining tuzilishi uning paydo bo'lishining klinik asoslari bilan belgilanadi, ya'ni etiologiyasi va patogenezi buzilishning asosiy va ikkilamchi belgilari nisbatini aniqlaydi. Patogenez nafaqat nutq belgilarining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlaydi, balki kognitiv jarayonlar va umuman faoliyatning, shu jumladan musiqiy faoliyatning shakllanishi va rivojlanishida o'z izini qoldiradi [5].

Dizartriya bilan asoratlangan umumiy nutqning kam rivojlanganligidagi nutq nuqsoni quyidagi tuzilishga ega. Birlamchi nutq patologiyasi - bu nutqning talaffuz tomonining buzilishi, nevrologik belgilar: parezlar, artikulyar mushaklar tonusining buzilishi, sinkinez, giperkinez va boshqalar.

Ushbu buzilishlar tovush talaffuzining doimiy buzilishlarining paydo bo'lishiga olib keladi. Ikkilamchi buzilishlar fonemik nutq tizimining buzilishidir: tovushning eshitish tasvirining shakllanishining buzilishi tovushning shakllanmagan vosita tasviri tufayli yuzaga keladi. Ikkilamchi alomatlarga nutqning grammatik tuzilishining buzilishi kiradi.

Nutqning grammatik tuzilishi rivojlanmaganligining o'ziga xos mexanizmi morfemalar tarkibida fonemalarning farqlanishining buzilishi bo'lib, bu so'zlarning fleksiyalari va grammatik shakllarini farqlashda qiyinchiliklarga olib keladi [5]. Ushbu toifadagi bolalarda tilning morfologik tizimi asosan buziladi, uning shakllanishi tovush tarkibiga ko'ra fleksiyonlarning qarama-qarshiligi bilan chambarchas bog'liq. Tilning morfologik tizimining rivojlanmaganligi nutqning leksik tarkibining shakllanishiga ham salbiy ta'sir qiladi: so'z yasash jarayonlarining buzilishi so'z boyligini kengaytirishni qiyinlashtiradi, so'zning tovush-bo'g'in tarkibining rivojlanishi sekinlashadi. Ushbu nutq buzilishining patogenezi dizartriya maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. O'ziga xos belgilarga quyidagilar kiradi: diafragma nafas olish, diksiya, prosodiya, talaffuzning buzilishidan kelib chiqadigan qo'shiq diapazonining kichik hajmi; melodik, garmonik, tembr eshitish rivojlanishining kechikishi, shuningdek, musiqiy-eshitish tasvirlarining shakllanmasligi eshitish idroki, e'tibor, xotiradagi qiyinchiliklar bilan bog'liq.

Dvigatel alaliyasidan kelib chiqqan OHPdagi nutq nuqsoni tarkibida nutq so'zlashuvlarini yaratishning lingvistik darajasida birlamchi buzilishlar aniqlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda lug'at va nutqning grammatik tuzilishi rivojlanmagan: semantik maydonlarning kechikishi, denotativ va leksik-semantik tarkibiy qismlarning munosabatlaridagi og'ishlar, so'zlarning, ayniqsa, og'zaki va atributiv lug'atlar bilan bog'liq bo'lgan so'zlarning aktualizatsiyasining buzilishi, og'zaki parafaziya, tilning morfologik operatsiyalari va morfologik tizimining rivojlanmaganligi. Harakat alaliyasidagi nutq nuqsonining ikkilamchi belgilari fonetik va fonemik buzilishlardir: nutq tovushlarini artikulyatsion xususiyatlarga ko'ra almashtirish va aralashtirish, eliziya va ifloslanish turiga ko'ra tovush-bo'g'in tuzilishining aniq buzilishlari. Ushbu buzilishlar natijasida

kommunikativ sohaning rivojlanmaganligi yuzaga keladi. Lug'at va grammatikani etarli darajada o'zlashtirmaslik maktabgacha yoshdagi bolalarga o'z bayonotlarini erkin shakllantirishga imkon bermaydi, bu esa muloqotda maqsadli faollikning pasayishiga olib keladi. Dialog rasmiylashtirilgan savol-javob suhbatiga aylanadi, unda alaliyali maktabgacha yoshdagi bolalar passiv pozitsiyani egallaydi. Bundan tashqari, aloqa maqsadlarining o'zgarishi qayd etilgan: nutq kommunikativ aloqani o'rnatishga qaratilgan emas - bola tushunishga intilmaydi, u uchun gapirish muhimroqdir.

Motor alaliyasi bo'lgan bolalarning musiqiy faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari quyidagi alomatlar bilan ifodalanadi: musiqaning yomon ifodalangan estetik tajribasi; ularning musiqiy ehtiyojlariga ongli munosabat etarli darajada rivojlanmagan; ritm hissi rivojlanishining kechikishi; kichik hajmdagi musiqiy xotira; dinamik, garmonik, tembrli eshitishning past rivojlanish darajasi

Va motorli alaliya bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ritmik tuyg'uning rivojlanmaganligi, musiqiy-eshitish tasvirlarining nisbatan saqlanib qolgan taassurotlarining emotsionalligi xarakterlidir.

Aniqlovchi eksperiment natijalarini tahlil qilish OHP bo'lgan bolalarda musiqiy faoliyatning umumiy xususiyatlarini aniqlashga imkon berdi. Ko'rib chiqilayotgan sindromli katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy faoliyati musiqaga nisbatan past hissiy sezgirlik bilan tavsiflanadi, musiqaga doimiy qiziqish va muhabbatning yo'qligi, ijodiy vazifalarni bajarishda aniq qiyinchiliklar [4]. Eksperimental ish (2005-2008) davomida Sankt-Peterburgning Salomatlik va individual rivojlanish maktabi (maktabgacha ta'lim bo'limi) va Sankt-Peterburgning Krasnogvardeiskiy tumanidagi PPMS markazida musiqiy faoliyat jarayonida umumiy rivojlanmagan bolalar bilan nutq terapiyasini tuzatish usuli sinovdan o'tkazildi. Ushbu usul 8-9 oy davomida umumiy rivojlanmagan bolalarda nutq aloqasini aloqa vositasi sifatida shakllantirish imkonini beradi. Hozirgi vaqtda kompensatsiya tipidagi maktabgacha ta'lim muassasalarida va Sankt-Peterburgning tibbiy-psixologik-pedagogik markazlarida muvaffaqiyatli amalga oshirilayotgan umumiy rivojlanmagan katta maktabgacha yoshdagi bolalar bilan musiqa va nutq terapiyasi mashg'ulotlari dasturi yaratilgan [5].

Texnikaning uslubiy asosini quyidagi fundamental qoidalar tashkil etdi: til va nutqning tizimli tabiati haqidagi qoida (L.S.Vygotskiy, A.A.Leontiev, A.R.Luriya, T.V.Axutina); nutq nuqsonlarining tuzilishi haqidagi zamonaviy ilmiy fikrlar (L.S.Vygotskiy, R.E.Levina, R.I.Lalaeva, E.M.Mastyukova, T.B. Filicheva, G.V. Chirkina, S.N. Shaxovskaya); nogiron bolalar rivojlanishining umumiy va o'ziga xos qonuniyatlari to'g'risidagi ta'limot (L.S.Vygotskiy, R.E.Levina, V.I.Lubovskiy), maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishidagi nutqning o'rni, bolalarning aqliy rivojlanishi jarayonida elementar va yuqori aqliy funktsiyalar o'rtasidagi munosabatlar (L.S.Vygotskiy, A.A., Leona.R., A.N.Leon. Piaget, S.L.Rubinshteyn va boshqalar), nutq va nutqdan tashqari buzilishlarni tuzatish jarayonida musiqaning ijobiy ta'siri

(Yu.A.Florenskaya, G.A.Volkova, V.A.Griner, E.V.Oganesyan, V.I.Derevyannikov, I.Yu.Levchenko, T.S.Ovchining musiqaning shaxsiy rivojlanishidagi roli), (L.G.Archajnikova, B.V.Asafyev, N.A.Vetlugina, T.S.Komarova, L.A.Rapatskaya, L.I.Uklova va boshqalar), qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirish qonuniyatlari (A.N.Leontyev, S.L.Rubinshteyn, B.M.Teplov, G.M.Tsipin va boshqalar). Metodika umumiy nutqning kam rivojlanganligini tuzatishga tizimli yondashuvni amalga oshiradi, bu ikkita vazifa blokini belgilash bilan belgilanadi: umumiy ta'lim va tuzatish. Tuzatish vazifalari ustuvor hisoblanadi:

- nutqning talaffuz tomonini takomillashtirish qo'shiq aytish orqali amalga oshiriladi;

- musiqiy ertaklarni sahnalashtirish;

- so'z boyligini kengaytirish musiqa repertuarini hisobga olgan holda tanlash orqali amalga oshiriladi.

- leksik mavzular;

- nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish
dialoglarni ijro etish jarayonida amalga oshiriladi

- musiqiy ertaklar va boshqalar asosida;

- nutqdan tashqari aqliy funktsiyalarni rag'batlantirish (eshitish va vizual gnoz, praksis, xotira,

- diqqat, fikrlash jarayonlari) yordamida

- musiqa tinglash, bolalar musiqa asboblarni o'ynash, musiqa va motor mashqlari; □ maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish musiqaga raqs harakatlarini mustaqil tanlash, musiqa asboblarda ritmik jo'rlikni improvizatsiya qilish, qo'shiqlarni ijro etish uchun ekspressiv vositalarni tanlash va tinglangan musiqaga illyustratsiyalarni tanlash jarayonida sodir bo'ladi.

Pedagogik jarayonni tashkil etishning yetakchi shakli guruh darslaridir. Sinfidagi bolalar soni nutqni rivojlantirish darajasiga qarab 6 dan 10 gacha o'zgaradi. Darslarning davomiyligi bolalarning yoshiga qarab belgilanadi:

katta nutq terapiyasi guruhi - 25-30 daqiqa, tayyorgarlik guruhi - 35 daqiqa

Metodikani ishlab chiqishning tashkiliy-metodik jihatida bolalarning ota-onalari faol ishtirokida ikkita mutaxassis (logoped va oligofrenopedagog yoki nutq terapevti va maxsus defektologik tayyorgarlikka ega musiqa direktori) tomonidan mashg'ulotlar o'tkazishni o'z ichiga oladi. Ushbu sinflarning turi integratsiyalashgan sinflar bo'lib, ular davomida uchta yo'nalish birlashtirilgan: nutq terapiyasi, musiqa va maxsus psixologiya. Musiqa va nutq faoliyatining turli turlarini (tinglash, qo'shiq aytish, bolalar cholg'u asboblarda chalish, musiqiy va ritmik o'yinlar, lug'at, grammatika, so'zlarning bo'g'in tuzilishi, fonematik eshitish) o'z ichiga olganligi kuzatiladi. Ushbu holatda,

faol va passiv faoliyatning, individual va jamoaviy shakllarining kombinatsiyasi bo'lishi kerak

bolalar bilan ishlash, dinamik va statik mashqlarni bajarish, tanishish, assimilyatsiya qilish bosqichlari,

o'quv materialini takrorlash. Vazifalar bitta leksik mavzu bilan birlashtirilishi yoki biron bir narsani hal qilish uchun mustaqil ravishda bajarilishi mumkin

nutq terapiyasi vazifalari guruhi. Darsda uchta yo'nalish birlashtirilgan: nutq terapiyasi, musiqa,

defektologiya. Tabiiy (ma'lum bir yoshdagi bolalar uchun) faoliyat turlaridan (o'yin, musiqa, vizual) foydalanishga imkon beradi

darslarni o'qituvchilar va bolalarning birgalikdagi faoliyati shaklida amalga oshirish, tashkil etishning o'quv shaklini engish;

bu an'anaviy nutq terapiyasi darslari uchun xosdir. Tashkilotning ushbu shakli, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq terapiyasi faoliyatiga yuqori darajadagi motivatsiyasini va qiziqishini saqlab qolishga imkon beradi.

Tuzatish musiqa darsi uch qismdan iborat. Birinchisi, tashkiliy, dars vaqtining taxminan 20% ni tashkil qiladi va nutq terapevti va bolalar o'rtasida hissiy aloqa o'rnatish, salomlashish, dars mavzusini e'lon qilish, eshitish diqqatini faollashtirish, ohangni oshirish va fiziologik nafas olishni normallashtirish uchun musiqiy va ritmik mashqlarni o'tkazishni o'z ichiga oladi. Ikkinchi, asosiy qism 70% vaqtni egallaydi va nutq va nutq bo'lmagan nuqsonlarni bartaraf etishga qaratilgan turli xil musiqiy va badiiy faoliyat turlarini o'z ichiga oladi. Nutq buzilishining turli tomonlarini tuzatish bo'yicha sezilarli ishlar olib borilmoqda. Nutqdan tashqari jarayonlarni tuzatish korreksion musiqa darsining har uch qismida amalga oshiriladi. Uchinchi qism yakuniy qism bo'lib, davomiyligi bo'yicha eng qisqasi - umumiy dars vaqtining 10%. Bu juda katta tarbiyaviy va sog'lomlashtiruvchi ahamiyatga ega, chunki u turli xil nutq va nutq bo'lmagan nuqsonlarni bartaraf etish uchun ma'lum musiqiy vositalarning ijobiy ta'sirining ko'rsatkichidir, shuningdek, bolaning psixofizik holatini aks ettiradi: ko'tarinki kayfiyat, hissiy ohangning oshishi, quvonch yoki charchoq, letargiya, yomon sog'liq, harakatsizlik. Musiqiy vositalar OHPLi bolalarning nutq nuqsoni xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlanadi. Musiqiy va logopediya mashg'ulotlari haftada ikki marta o'tkaziladi. Dasturning mazmunli jihatining asosiy maqsadi musiqiy faoliyat yordamida nutq aloqasini shakllantirishdir. Musiqiy faoliyatning turli turlaridan foydalangan holda, usul nutq aloqalarining har xil turlarini va ularning xarakterli frazema tuzilmalarini bosqichma-bosqich egallashni nazarda tutadi. Muayyan ibora turini mashq qilish jarayonida bolalar leksik va grammatik komponentlarni, so'zlarning turli tovush-bo'g'in tuzilmalarini o'zlashtiradilar. Ushbu yondashuv maktabgacha yoshdagi bolalarning o'z-o'zidan, mustaqil nutqiga lingvistik hodisalar va toifalarni tezkor kiritish imkonini beradi.

Metodologiya uch bosqichni o'z ichiga oladi: tayyorgarlik, asosiy va yakuniy [5].

Tayyorgarlik bosqichi bolalarning musiqiy folkloriga asoslangan nutq va musiqa qobiliyatlari asoslarini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Bu bosqichdagi mashgulotlarning tuzilishi uchta faoliyat turiga asoslanadi: 1) bolalar xalq ogzaki ijodi va cholg'u asboblari asoslangan nutq mashqlari; 2) eng oddiy xalq cholg'u asboblari elementar musiqa yasash; 3) qo'shiq kuylash bilan tanishtirish, shuningdek, intonatsiya va fonetik mashqlar yordamida ertak aytib berish.

Asosiy bosqichda birlamchi muloqot qobiliyatlari va qobiliyatlari musiqa vositasida tizimli va izchil shakllanadi. Asosiy vazifa - hamrohlik nutqini rivojlantirish, ya'ni bolalarning hozirda bajarayotgan harakatlari va yakuniy nutqi, bu allaqachon bajarilgan vazifaning tavsifi. Ushbu bosqichning asosiy musiqiy vositalari: tinglash, qo'shiq aytish, boshlang'ich cholg'u musiqasi, musiqiy va ritmik o'yinlar. Yakuniy bosqich nutq buzilishi bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq aloqasini yaxshilashga bag'ishlangan. Nutq terapiyasi ishining vazifalari qo'shma va murakkab jumlar dasturini tuzish va qayta hikoyalar, hikoyalar tuzish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Metodika OHPLi bolalarning musiqiy rivojlanishi vositalarini tanlashga tabaqalashtirilgan yondashuvni amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Dizatriyasi bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan tuzatish ishlari tizimidagi ustuvor musiqa yo'nalishlari qo'shiq va musiqiy-ritmik faoliyatdir, chunki bu sohalar nutq aloqasi buzilganligi bilan chambarchas bog'liq. Tayyorgarlik bosqichida harakatlar statikasini shakllantirish va vosita ko'nikmalarini rivojlantirish quyidagi musiqiy-ritmik vositalar yordamida amalga oshiriladi: musiqaga yuz va artikulyar vosita ko'nikmalarini rivojlantirish uchun gimnastika, umumiy harakatlarni rivojlantirish uchun o'yinlar, nozik motorli ko'nikmalarni rivojlantirish uchun musiqiy bolalar qofiyalari, eshitish e'tiborini va xotirani faollashtirish uchun o'yinlar, nutqning prosodik komponentlarini shakllantirish uchun qo'shiq aytish. Asosiy bosqichda asosiy e'tibor artikulyar vosita ko'nikmalarini rivojlantirishga, nozik eshitish-talaffuz farqlarini shakllantirishga qaratilgan. Sahna vazifalari quyidagi vositalar yordamida hal qilinadi: musiqiy bolalar bog'chasi, qo'shiqlar, yuqori va pastki ekstremitalarni rivojlantirish uchun musiqiy hamrohlik bilan o'yinlar, temp, ritm, garmoniya idrokini shakllantirish uchun musiqa tinglash, ijodiy namoyonlarni rivojlantirish uchun o'yinlar. Yakuniy bosqichda olingan ko'nikma va ko'nikmalar eshitish-motor muvofiqlashtirish, nutq tempi va ritmini, qoidalar bilan ochiq havoda o'yinlar, musiqa tinglash va qo'shiq aytishni rivojlantirish uchun nutq motorli o'yinlarida mustahkamlanadi.

Motor alaliyasi bo'lgan bolalarda nutq buzilishlarini tuzatish bo'yicha ishning ustuvor musiqiy yo'nalishlari tinglash, bolalar cholg'ularida chalishdir. Tayyorgarlik bosqichi - bu kognitiv faollikni shakllantirish, faoliyat uchun motivatsiya, murojaat qilingan nutqni tushunishni rivojlantirish. Maqsadga erishish uchun quyidagi vositalar yordam beradi: musobaqa elementlari bilan musiqiy o'yinlar, mimik va dramatik qo'shiqlardan imo-ishoralar. Asosiy bosqich birlamchi muloqot qobiliyatlari va qobiliyatlarini rivojlantirishga

bag'ishlangan. Maktabgacha yoshdagi bolalarga sensorimotor ko'nikmalarni, eshitish harakatlarini muvofiqlashtirishni, bolalar cholg'u asboblarni chalishni, dumaloq raqslarni, xor qo'shiqlarini rivojlantirish uchun musiqa va harakat mashqlari taklif etiladi. Kommunikativ nutq funktsiyalarini takomillashtirish musiqiy hamrohlikdagi o'yinlar va mashqlar jarayonida yakuniy bosqichda sodir bo'ladi.

Xulosa: Musiqali faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalarning umumiy nutqiy rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa va ritmik harakatlar orqali bolalarning fonematik eshitish, talaffuz, lug'at boyligi hamda grammatik tuzilmani o'zlashtirish qobiliyati sezilarli darajada yaxshilanadi. Musiqa, ayniqsa qo'shiq aytish, ritmik mashqlar, musiqa ostida harakat qilish orqali bolalarning e'tibor, eslab qolish va emotsional holati faollashadi, bu esa logopedik ishlar samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, musiqa vositasida olib boriladigan tuzatuvchi mashg'ulotlar nutqiy buzilishlarning turli shakllarini (dizartriya, alaliya va boshqalar) yumshatishda, bolani ijtimoiylashuvga tayyorlashda, nutq faoliyatini faollashtirishda katta imkoniyat yaratadi. Shu bois, logopedik amaliyotda musiqa vositalaridan kompleks va tizimli foydalanish, bolaning shaxsiy qiziqishlari va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda yondashish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Anisimov, G.I. Nutq terapiyasi ritmi / G.I. Anisimov. - Sankt-Peterburg, 2010 yil.
2. Gogoberidze, A.G. Erta va maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy ta'limi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar / A.G. Gogoberidze, V.A. Derkunskeya. - Sankt-Peterburg, 2008 yil.
3. Egorova, I.V. Umumiy nutqi kam rivojlangan maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish xususiyatlari / I.V. Egorova // Mahalliy nutq terapiyasida M.E.Xvattsevning ilmiy merosini rivojlantirish: Prok. Int. ilmiy-amaliy. konf. 20 yanvar 2009. - SPb., 2009. - P. 53 - 55.
4. Egorova, I.V. Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda umumiy nutqning rivojlanmaganligi tarkibida nutq va nutq bo'lmagan alomatlarining nisbati / I.V. Egorova // Prof. 80 yilligiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya. L.S. Volkova: Prok. Int. ilmiy va amaliy konf. 2010 yil 15 sentyabr - SPb., 2010. - P. 74 - 77.
5. Egorova, I.V. Musiqa ta'limi vositasi sifatida. Maktabgacha yoshdagi bolalarda umumiy nutqning kam rivojlanganligini tuzatish: O'quv-uslubiy qo'llanma / I.V. Egorova. - SPb., 2012 yil.